

re än dagens svältande Nordkorea. ”Vi skulle inte ha råd”, sade han. Men i konversationen, ser jag när jag nu läser den igen, säger han senare också att ”det är vårt öde att återförenas” – men om ”tidigast 30 år”. Hans företag hade planerat att bygga en fabrik i Nordkorea, men just då dog Kim Il Sung och den nye, käre, ledaren var helt enkelt alltför oförutsägbar. Sedan dess har inget hänt.

Nej, inte mycket har hänt. Det kalla krigets sista utpost står kvar, i ett vapenstillestånd, inte en fred. Jag minns hur den schweiziske generalen Adrien Evéquoz sammanfattade sitt jobb där uppe vid gränsen i Panmunjom, där de neutrala makterna Sverige och Schweiz håller stånd vid öppningen i muren: ”Idén bakom vårt arbete här är inte bara att vänta på att något ska hända, utan att se till att läget inte förvärras tills något verkligen händer.” Och hans svenska kollega Björn Elmér uttryckte det mer lakoniskt: ”Vi är här för att vara här”.

DEN SÅ KALLADE solskenspolitiken gick snett. Nu verkar den tredje generationen vara beredd att ta över i Pyongyang. Men exakt vem som står på tur vet ingen. En kärnvapennation som lyckas vara så hemlighetsfull att omvärlden egentligen inte har en aning om vad som händer vid makten. Sydkoreas nuvarande president har tröttnat på de tidigare eftergifterna, där hundratals miljoner dollar gick till att betala för några cyniska timplånga återföreningar mellan splittrade familjer – som sedan brutalt rycktes isär från varandra igen.

Men det är inte sant att inget har hänt. Över den gräns där linnebandet en gång vajade, ligger nu världens mest militariserade zon, där soldaterna sover med skorna på. Och år läggs till år, familjer fortsätter att plågas, människor dör av ålder utan att någonsin få veta. Tiden läker inga sår. ”Man kunde väl inte i sin vildaste fantasi föreställa sig att denna absurditet skulle kvarstå efter 50 år!” avslutades det där brevet. Än mindre att det skulle bli värre. ∞

”TEAR DOWN THIS WALL”

Ronald Reagan höll talet som skakade Berlinmuren i dess fundament. I Sverige ryckte till och med de politiska kommentatorerna på axlarna.

Av **Mattias Svensson**

Redaktör på Neo

Foto av Dieter Klar/Scanpix

ID DEN STÄNGDA gränsövergången Brandenburger Tor höll USA:s dåvarande president Ronald Reagan den 12 juni 1987 ett i dag klassiskt tal mot Berlinmuren och den barriär av militär, kontrollstationer, taggtråd och cement som separerade människor i öst och i väst. I dag minns vi knappt att han då, under Berlins 750-årsfirande, flankerades av västtyska politiker som talade om dialog och ”en politik som satsar på förändringar utan att hetsa någondera parten”

”Även i Sverige rynkades det på näsan åt Reagans klarspråk om att riva muren.”

eller att Reagan själv gjorde utspel om ökat ungdomsutbyte och ett gemensamt OS i Öst- och Västberlin. Vi minns en man som talade om att muren borde rivas, så att människor kunde leva i fred och frihet.

”Det finns ett tecken från Sovjet som skulle vara omisskänneligt, som skulle vara ett dramatiskt steg framåt för utvecklingen mot frihet och fred. Generalsekreterare Gorbatsjov, om du eftersträvar fred, om du eftersträvar välstånd för Sovjetunionen och Östeuropa, om du eftersträvar befrielse. Kom till denna port, öppna denna port [jubel]... Herr Gorbatsjov, riv denna mur!”

Bara drygt två år senare var det verklighet.

EN JORDNÄRA IDEOLOGISK ANALYS ledde Reagan rätt då, och gör hans tal relevant för eftervärlden. En viktig poäng var att en barriär som separerar vanligt folk och inskränker deras rätt att resa och röra sig fritt aldrig kan vara en nationell angelägenhet. ”Så länge den här porten är slutet, så länge detta sår till mur tillåts är det inte bara ’den tyska frågan’ som förblir öppen, utan frågan om frihet för hela mänskligheten.”

I dag framstår en del som självklarheter. Reagan ställde välståndet i väst mot teknologisk eftersläpning och avsaknad av förnödenheter i öst och förklarade detta med ekonomisk frihet, lika nödvändigt för välstånd som yttrandefrihet för att sanningen ska frodas, och båda nödvändiga för fredlig samexistens. Det var kontroversiellt 1987.

Att muren borde rivas var också ett kontroversiellt budskap. Det är talande att i Reagans stab var hans personalchef Howard Baker, en erfaren republikan känd för sin pragmatism, och säkerhets-

rådgivare Colin Powell emot den i dag klassiska passagen, som lagts in av yngre talsskrivare. Den sågs som ”extrem” och ”opassande för en president”.

Även i Sverige rynkades det på näsan åt Reagans klarspråk om att riva muren. Kravet prydde förvisso morgontidningarnas framsidor, men *Svenska Dagbladets* korrespondent Tomas Lundin noterade (13/6) besviket att talet ”innehöll inga politiska överraskningar. Istället för att, som på många håll väntat, göra ett öst-västpolitiskt utspel, var det en hyllning till Berlin och till den fria världen.” Att riva muren mellan öst och väst kvalificerade inte som ett politiskt utspel, i motsats till Lundins spekulation om ett eventuellt kommande statsbesök i väst av DDR-ledaren Erich Hoenecker. *Dagens Nyheter*s och *Sydsvenskans* Mats Holmberg hade synpunkten att talet nog var riktat till amerikanska tv-tittare. Det kanske var dem Reagan adresserade när han i inledningen vände sig till lyssnare i Östberlin – på tyska.

EXPRESSENS ULF NILSON skrev några dagar senare (15/6): ”Sanningen att säga gäspade de flesta när han sa: Riv ned muren, Gorbatsjov.” En kommentar som är svärförenlig med jublet på de ljudupptagningar av talet som i dag är allmänt tillgängliga. *Aftonbladet* hade ingen nyhetsbevakning alls av Reagans tal, kolumnen ”Den stora tystnaden är bäst” av Gunnar Fredriksson (13/6) är kanske talande nog, särskilt som den ondgör sig över ”larmande rockmusik på badstränder” som enligt Fredriksson ”tydligt är vad ”frihet i västerländsk betydelse betyder”. En del hör vad de vill höra.

Den i historiens ljus mest tondöva kommentaren står nog ändå *Dagens Nyheter*s ledarsida för (”Orden vid mu-

ren”, 13/6), som förvisso i neutral prosa erkänner att kravet att riva muren är ”fullt konsekvent av USA-presidenten”, men sedan som för att distansera sig tillägger: ”När Reagan säger att det ’bara finns ett Berlin’ låter det dock som tomma ord. Presidenten är rimligtvis inte beredd att försöka påskynda något så avlägset som Berlins – och underförstått, de två tyska staternas – återförening”. Berlinmuren öppnades den 9 november 1989, och Tyskland återförenades den 3 oktober året därpå.

AFTONBLADETS LEDARSIDA illustrerar några dagar senare (16/6) den socialdemokratiska mellanvägen mellan förtryck och frihet, med kritik både mot DDR (”den skammens mur som spärrade in medborgarna i DDR”) och Reagan (”västliga statsmäns försök att utnyttja Berlinsituationen till sin egen fördel”). Skribenten Lennart Ljunglöf menade att ”den tyska verkligheten” bara medgav utgångspunkten i ”de små stegens politik som leder till avspänning”.

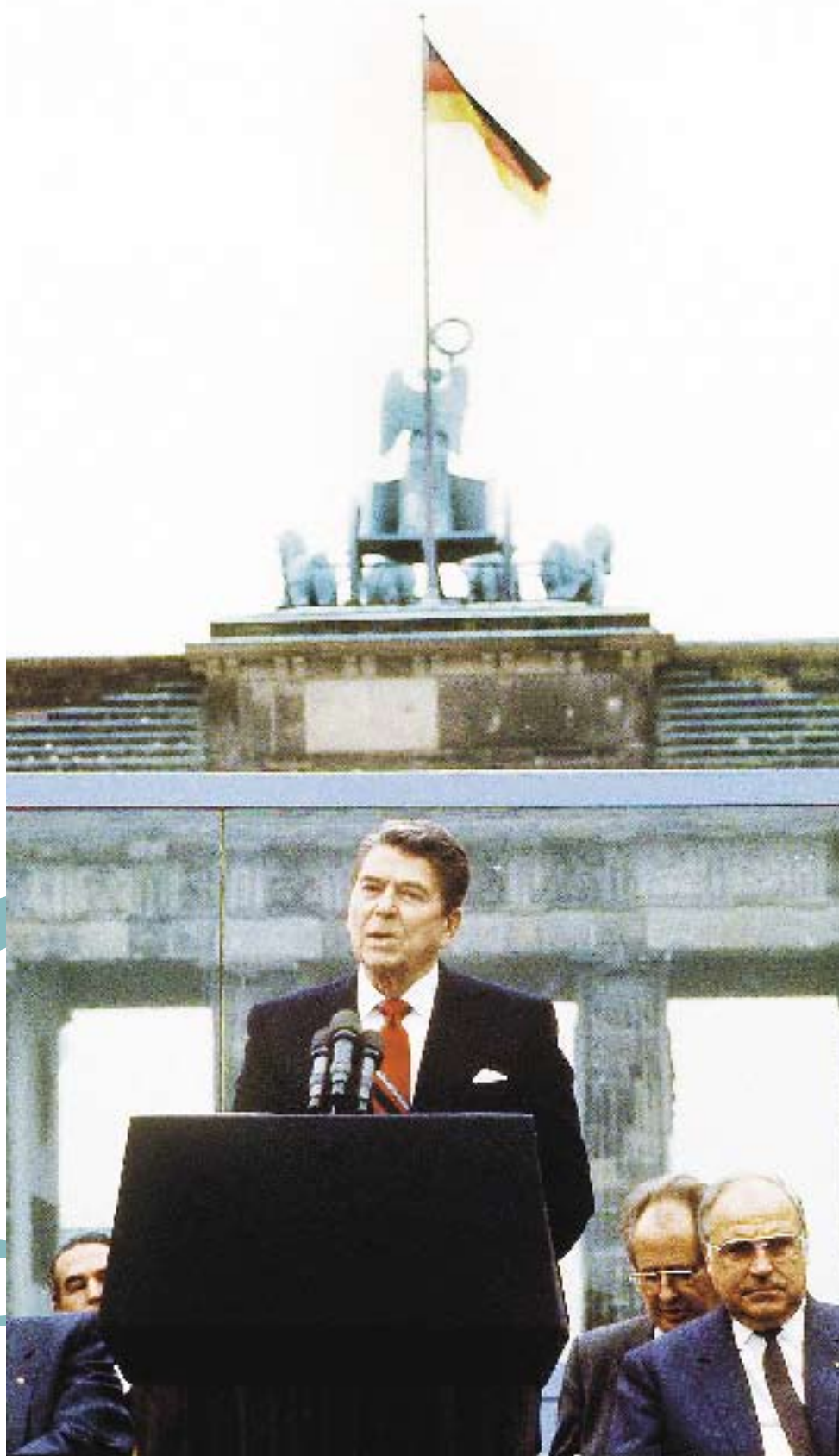
Så såg analysen ut i Berlinmurens skugga. Man kunde fördöma den, det var alla överens om, men att riva den ansågs orealistiskt och därför ”extremt” och därmed populistiskt och farligt, trots att det i praktiken visade sig vara enkelt. ”Seriösa” förslag handlade om ungdomsutbyten, samtal mellan politiska ledare och önskemål om lättade regler för resande. När muren väl rests blev den en restriktion även i tankarna.

Till och med Sovjetledningen kunde ”beklaga” muren, som officiellt kallades ”den antifascistiska skyddsmuren”. Sovjetiska nyhetsbyrån TASS menade att byggandet ”blev nödvändigt genom de fientliga attacker som riktades mot DDR från Västberlin” som de allierade ville använda som ”frontstad”. Barriären ansågs rest som en försvarsåtgärd, och Reagans krav på öppenhet blev med denna logik ”provokativt och krigiskt”.

VISST VAR REAGAN EXTREM, politiskt sett, med kravet att Berlinmuren och

hela barriären mellan öst och väst borde öppnas och rivas. Bara i efterhand framstår det som en självklarhet. Anledningen till att han ändå fick rätt var att det i slutändan inte var politiska ledare som avgjorde murens öde. Protesterande folkmassor öppnade gränskontrollerna och med gemensamma krafter rev berlinare från öst och väst denna skammens symbol över det delade Europa.

Förmodligen fanns bland dem några av de ungdomar som under fyra kvällar försommaren 1987 samlats i Östberlin för att resa samma krav som Ronald Reagan: "Muren måste bort", en unik och modig politisk händelse i diktaturen och ett tidigt tecken på vad som komma skulle. Anledningen? Muren hindrade ungdomarna att gå på konserter med David Bowie, Eurythmics och Genesis, som alla på kort tid spelat i Västberlin. Ronald Reagan och hans tal i all ära, hans insats ska inte förringas, men locktonerna från ett fritt samhälle kommer vanligtvis från andra än de styrande politikerna. Det är lite av tanken. ∞

Ronald Reagans legendariska tal vid Berlinmuren finns numera på Youtube.